

gelegenheid op de voortgezette synode rapporteeren zal, zal wel duidelijk maken wat er op de ernstige beschuldigingen en verwijten, die de Goossens in zijn geschrift aan het adres van Kerken en personen heeft gezet, te antwoorden is.

Dezer dagen verscheen in verband met deze zaak ook een „Open Brief“ aan de leden der Generale Synode van Sneek van de hand van Boaz.

Er zijn in 1939 niet alleen geschillen tusschen zonen van hetzelfde huis gerezen of openbaar geworden, er konden er ook worden beslecht. We noemen het geding dr W. A. v. Es—prof. dr S. Greijdanus¹⁾ en het geschil tusschen de hoogleraren prof. dr H. H. Kuyper en prof. dr K. Schilder. Wat laatstgenoemde verwijdering betreft werd een persbericht gepubliceerd, waarin melding gemaakt werd van een tot wederzijdsch genoegen eindigen van deze zaak.

Wat het Geref. Hooger Onderwijs betreft mogen we hier ook herinneren aan de inauguratie van prof. dr J. H. Bavink, door de synode van Amsterdam in 1938 benoemd als hoogleraar in de zendingswetenschappen aan de Theol. Hoogeschool te Kampen en door directoren van de V.U. benoemd als buitengewoon hoogleraar in hetzelfde vak. 12 en 13 Oct. heeft prof. Bavink aan beide Scholen zijn inauguratie gehouden, waarbij hij een rede uitsprak over: „Christus-prediking in de volkerenwereld“.

De oud-hoogleraar der Theol. Hoogeschool, prof. dr A. G. Honig, mocht 6 Oct. zijn 75sten verjaardag vieren. 8 Dec. droeg prof. dr J. Ridderbos het rectoraat aan de Theol. Hoogeschool met een oratie over: „Prophetie en ekstase“ over aan prof. dr S. Greijdanus, die daarmee wel voor het laatste in zijn ambtelijke loopbaan tot rector zal zijn gepromoveerd.

Ook bij de Vrije Universiteit willen we een oogenhijk attestaan.

Zij mocht haar nieuwen cursus aanvangen met 633 studenten, w.o. 40 dames. Verdeeld over de verschillende faculteiten zijn er 223 theologen, 192 juristen, 93 letteraren, 89 natuurfilosofen, 10 medici ingeschreven plus 16 studenten voor twee of meer der a-faculteiten. 100 studenten werden voor het eerst ingeschreven, w.o. 22 theologen, 13 promoties vonden plaats, w.o. 3 cum laude.

Van de promoties in de theol. faculteit noemen we die van dr H. J. Jager te Voorthuizen, op 20 Jan., op een dissertatie over: „Rechtvaardiging en zekerheid des geloofs“ en van dr N. H. Ridderbos te Ze Exloermond op denzelfden datum, na verdediging van een proefschrift, getiteld: „De werkers der ongerechtigheid in de individuele Psalmen“, een beoordeling van Mowinkel's opvatting; van dr G. Ubink, Geref. predikant in H.V. te Utrecht op 28 April, op een proefschrift, getiteld: „Het zondebegrip in de Synoptische evangelien“; van dr F. G. Badenhorst over: „Die Bassevraagstuk“, op 12 Mei; van dr H. B. Visser, Geref. predikant te Noordwijk-Binnen, op 30 Juni, die een dissertatie verdedigde, getiteld: „De geschiedenis van den Sabbatstrijd onder de Geref. in de 17e eeuw“ (welke promotie cum laude geschiedde); die van dr F. J. Mentz Potgieter, op 20 Oct., op een proefschrift over: „Die verhouding tussen die theologie en die filosofie bij Calvin“ (direct na zijn promotie vertrok dr Potgieter naar Zuid-Afrika); en van dr H. L. N. Joubert en dr N. A. Waaning, Geref. predikant te Zandvoort, die beiden op 15 Dec. tot doctor in de theologie promoveerden, resp. op een dissertatie, getiteld: „Die roeping, sending en sendingsbewys van die Nuwe Testamentiese Apostel“, met speciale verwijzing naar de sendingsbewys van die Ou-Testamentiese profete en van Jesus Christus, en „Onderzoek naar het gebruik van pneuma (geest) bij Paulus“. Ook dr Joubert vertrok daarna na zijn promotie naar zijn vaderland.

Wat de aan de V.U. in de theol. faculteit verdedigde dissertaties betreft, ontstond over die van dr H. J. Jager in de pers eenige discussie. De D. v. Dijk van Groningen betitelde in „De Reformatie“ zijn instemming met dit proefschrift, maar prof. dr H. H. Kuyper bestreed het in „De Heraut“, onder opmerking, dat de V.U., noch de theol. faculteit, noch de promotor aansprakelijk mogen worden gesteld voor hetgeen in de proefschriften van haar leerlingen wordt beweerd“. Dr Chr. J. W. Teunissen, van Heerde, deze dingen besprekend in de „Geld. Kerkbode“ (no. van 25 Febr.), concludeerde, „dat hier ontzettend veel overdreven, opgeblazen en toegespitst wordt“.

Directeuren van de V.U. hebben aan prof. mr P. S.

Gerbrandy, in verband met zijn benoeming tot minister van Justitie, eervol ontslag verleend als hoogleraar in de vakken Handelsrecht en Burgerlijk Procesrecht, die hij sinds 26 Sept. 1930 doceerde en bereids als zijn opvolger benoemd mr dr J. Oranje, secr. van de directie voor Nederland en Koloniën bij Philips te Rindhoven. Het is niet de eerste hoogleraar, die door directoren bij Philips ontslag werd!

De V.U. zag het corps van haar docenten weer met drie uitbreiden, want als docenten in de Wis- en Natuurkundige Faculteit werden benoemd de heeren A. J. Drewes B.Fan, directeur van de Chr. H.B.S. A. te Amsterdam, voor de didactiek der wiskunde; dr M. Kruijswijk, leeraar aan de Chr. H.B.S. en het gymnasium te Rotterdam, voor de didactiek der natuurkunde en Ir J. Verboom, een rector van het Herv. Lyceum te Amsterdam, voor de didactiek der scheikunde.

Zoowel prof. dr K. Schilder als prof. dr G. Ch. Aalders kwamen dit jaar thuis van een reis naar Amerika. Beiden hebben daar lezingen gehouden en terwijl eerstgenoemde pogingen heeft aangewend om toenadering te bewerkstelligen tusschen de Chr. Geref. Kerk en de groep-Hoeksma, die in 1924 is ontstaan, heeft laatstgenoemde als afgevaardigde der Gereformeerde Kerken hier te lande de Generale Synode van de beide Geref. kerkgemeenschappen (de Ref. Church in Amerika en de Chr. Geref. Kerk van Noord-Amerika) bijgewoond.

Prof. dr S. du Toit, om van Amerika over te steken naar Afrika, zoon van prof. dr J. du Toit, hoogleraar te Potchefstroom, kwam naar Nederland om aan de Vrije Universiteit en de R.U. te Leiden zijn studie van de Semitische talen en kennis van het Oude Testament voort te zetten.

Veel werk, dat de Gereformeerde Kerken in het buitenland doen, werd afgebroken door den uitgebroken volkerenkrijg.

Daarom moest cand. A. de Groot, die namens de Kerk van Brussel in Frankrijk als hulppredikant werkzaam was onder de verstrooiden, zijn post te Parijs verlaten en kon het werk van cand. C. Man, die als hulppredikant van de Kerk van Ruhrort in Keulen arbeide, niet worden voortgezet. Gelukkig vonden beide broeders als hulppredikant arbeid, resp. te Kralingen en te Zeist.

We willen hier ook vermelden, dat dr G. Renting, em-predikant te Baarn, die gedurende zijn veeljarig verblijf in den Geld. Achterhoek, zich op allerlei gebied heeft bewogen, door thans het laatste deel van zijn omvattende taak, n.l. het hoofdredacteurschap van „De Graafschapper“, een driemaal per week verschijnend orgaan te Aalten, neer te leggen, zich geheel heeft teruggetrokken van het publieke terrein. Hij was een man van groote bedrijvigheid, wiens naam met eere speciaal in Gelderland genoemd blijft.

Ten besluite mogen we hier wijzen op het feit, dat de ongunst der tijden de Geref. uitgeverij niet heeft weerhouden de werken van onze Geref. theologen ter perse te leggen. Wij zullen hier niet opsommen wat in 1939 het licht zag. Slechts twee dingen vermelden wij. Allereerst de verschijning van het boek van prof. dr G. Ch. Aalders: „Het Verbond Gods“, waarin de bekwaame Oud-Testamenticus van de V.U. een gedachten gang heeft ontwikkeld, die tot breede artikelen aanleiding heeft gegeven. Het boek heeft niet alleen bestrijding onderzocht in „De Reformatie“ van prof. dr K. Schilder, maar in verschillende kerkbode verklaarden tal van predikanten, dat zij zich in de gegeven voorstelling niet geheel konden vinden. „De lezing liet bij mij soms wel vragen opkomen — vragen ook inzake kwesties, wier oplossing, gelijk ze door dr Aalders gegeven wordt, mij niet bevredigt“ (Ds J. Smelik in „Ons Kerkblad“, no. van 2 Dec.). We geven met opzet dit citaat, wij duidelijk blijkt, dat hier niet een tegenstelling Amsterdam—Kampen in het geding is.

Ten slotte een ander werk, dat in 1939 het licht zag en dat door allen in den kring der Gereformeerde Kerken met groote vreugde is begroet, n.l. het eerste deel van de Archiefstukken betreffende De Afscheiding van 1834, uitgegeven door de commissie van uitvoering uit het moderneren van het „Comité tot herdenking van de Afscheiding van 1834“. Dit deel, dat verzorgd werd door dr F. L. Bos, Geref. predikant te Wilnis en de stof tot aan de Afscheiding te Ulrum behandelt, biedt de gedenkstukken uit de voorgeschiedenis. Het is een kloek boek geworden, dat door meerdere deelen zal worden gevolgd en waarvan het eerste exemplaar

aan de Sneeker synode werd aangeboden. Het verkondigt ons de groote werken Gods in de vorige eeuw. Ook wij mogen die niet vergeten, vertellende de loffelijkheden des Heeren en Zijne wonderen, die Hij gedaan heeft. (Ps. 78.)

We willen van de Gereformeerde Kerken geen afscheid nemen, alvorens eerst haar dooden te hebben herdacht. Ook nu werden weer tal van dienaren afgeroepen van hun post. Wij herdenken hier de Velders te Rotterdam, een der eerste miss. predikanten voor de Joden zending, den jeugdigsten ds Wessels te Harlingen, nog maar 43 jaar oud en wandelend als een Nathanael, den kloeken ds Minnema van Garijp, niet onbekend op onze Geref. synoden, den krachtigen ds van Loon van Wolfheze, den beminnelijken ds Karssen van Hattum, den ouden ds Balhuizen, zooveel jaren de kuddes Gods gewijd hebbende te Sexbierum, den eenvoudigen en trouwen ds Bax van Holten, den bedrijvigen ds Verrij van Hardenberg, in wiens hart de wezen zulk een groote plaats innamen, den hoogbejaarden ds Duursema, tot in zijn ouderdom groen en frisch en geklommen tot 92 levensjaren en tenslotte den actieven ds Goots, van de Beyerlanden.

Gedenkt uwe voorgangers, die het Woord Gods gesproken hebben.....

Aan hunne graven neigt zich ons vaandel tot een eerbiedigen groet!

Overzien wij alles wat in 1939 op het terrein van kerk en school onze aandacht trok als in vogelvlucht, dan is er stof te over om met een dankbaar hart den Oudejaarsavond door te brengen. God heeft in dit goede land het licht nog niet van den kandelaar genomen. Nederland is nog altijd een Christelijk land. En al is er ook bij ons veel ontrouw en afval, het Calvinisme heeft van zijn expansieve kracht nog niets verloren. Het zal ook in 1940 zijn oorsprong en waarborg van onze constitutionele vrijheden, als wij in geloofsgehoorzaamheid willen wandelen en iets verstaan van wat het geheim is geweest van het leven van Willem van Oranje, die in een eveneens hangen tijd het gulden woord sprak:

„Eerst alsoo 't nengaat de glorie van God en de rust van de arme geloovigen in 't vaderland, zoo zal een iegelijk aan een zijde zetten alle ambte ende eigenbaet“.

SCHEPS.

1) Noet van de redactie. Deze zaak was reeds afgehandeld in het begin van 1939. K. S.

Levende historie.

Wouter van Riesen: Een liefdeshistorie uit het oude Friesland. — G. F. Callenbach, N. V., Uitgever, Nijkerk.

De historische roman „ligt“ niet iedereen, niet elken schrijver, noch alle lezers. Hij is niet slechts het resultaat van diepgaande studie van een vroeger tijd, een nauwkeurige bestudeering van oude zeden en gewoonten. Wie zoo het verleden wil leeren kennen, leze studieboeken en bezoek musea. Niet dat zijn de beste historische romans, waarin de locale kleur het best verzorgd is, waaruit een geur van oudheid u tegenslaat.

Ongetwijfeld is behoorlijke kennis van het historisch gegeven noodzakelijk voor den auteur, maar meer dan zijn verstand, moet zijn verbeelding getroffen zijn, zoodat hij zich niet alleen kan indenken, maar moet kunnen inleven in het gekozen tijdperk. Dan zal zijn roman niet een berekenende catalogus, maar een levend organisme zijn. Zijn fingevoelheid voor de historische sfeer moet samengaan met een suggestief uitbeeldingsvermogen, wil hij den lezer als doen ademen in de dagen van vroeger.

Dikwijls wordt de historische roman romantisch

schen arbeid van profeten als Elia en Eliza krachtig zich gehandhaafd had, niet meer beschouwen als een waardig deel van het volksgeheel. Men wilde dit te meer niet doen omdat van deze stammen zoo weinigen den weg naar het oude erfland teruggekozen hadden. Velen hadden in vreemde landen een nieuwe bestaansmogelijkheid voor zichzelf en hun kinderen gezocht en hadden zich ook aan de lasten, verbonden aan den wederopbouw van tempel en stad en land, voor een groot deel onttrokken. Het oordeel in Jeruzalem was, dat een volk, dat zóó slecht de vaderlijke gebruiken in eere hield, en zóó zeer de beloften Gods, over land en volk uitgesproken, verwaarloosde, ook niet zou kunnen deelen in de zegeningen van vorst Messias.

Temidden van deze debatten komt Mattheüs nu met het evangelie dat spreekt van Jezus Christus, Abraham's zaad. Mattheüs neemt geen stelling in het debat. Hij mengt zich niet in dezen Rabbijnen-twist, die toch geen resultaat oplevert, maar de evangelist plaatst weer de volksseenheid, zooals die in Abraham haar oorsprong vindt, met kracht op den voorgrond.

Jezus Christus brengt door het kiezen van twaalf discipelen straks tot uitdrukking, dat Hij voor gansch Israël de Heiland wil zijn en dat Hij gekomen is om het geheele volk aan te spreken en tot bekeering te roepen.

Mattheüs betoogt in den aanvang van het evangelie eigenlijk direct hetzelfde, door de opvoering van het geslachtsregister tot Abraham. Hij wil ook

POPULAIR-WETEN - SCHAPPELIJKE SCHETSEN

Jezus Christus, Abraham's Zaad.

Bij Matth. 1:1.

III.

Abraham's geslacht in Christus vereenigd.

Inuit in den tijd, dat Mattheüs onder de drijving van den Heiligen Geest zijn evangeliebeschrijving te boek stelde, waren er hevige debatten gaande onder de Joden over de vraag of de Tien Stammen ook aan de toekomstige heerschappij van Vorst Messias deel zouden hebben (vgl. Bornhäuser, Geburts- und Kindheitsgeschichte Jesu).

Zooals men weet, was het prachtige rijk van David en Salomo na den dood van dezen laatste vorst in twee groote stukken uiteengevallen: in een Tweestammenrijk en in een Tienstammenrijk, het eerste onder Rehabeam, het andere onder Jerobeam.

Voor deze beide rijken is na velerlei troonwisseling en steeds dieper doorwerkenden afval van den Heere en ongehoorzaamheid aan Gods geboden, de ballingschap gekomen. Beide rijken zijn tenslotte door de vijanden overweldigd en uit hun land verdreven, terwijl andere volksgroepen de ontvolkte steden en dorpen van Palestina moesten

gaan bewonen. Toch was de beproeving voor de bewoners van het Tweestammenrijk en voor die van het Tienstammenrijk niet even groot. Het schijnt, dat de ballingen van het Tienstammenrijk in heel Assyrië versirooid werden, en veel van hun nationalen samenhang verloren. De overgeblevenen van het Tweestammenrijk leefden echter meer onder hun eigen geslachtschouwen en oudsten. Zij mochten een zelfstandige bestuursinrichting behouden en genoten op bepaalde punten nog vele voorrechten.

En evenals de burgerlijke vrijheden vele waren, bleef ook de religieuze vrijheid voor een belangrijk deel onaangestast.

Toen de Israëlieten weer naar het land der vaders terugkeerden, bestond verreweg het grootste deel uit nakomelingen van Juda, Benjamin en Levi, uit zonen en dochters van de voormalige bewoners van het Tweestammenrijk.

Weliswaar beschouwden deze teruggekeerden zich als de vertegenwoordigers van de Twaalf Stammen. Dit blijkt onder meer uit een mededeeling uit Ezra 6:17: En zij offerden, ter inwijding van dit huis Gods, honderd runderen, tweehonderd rammen, vierhonderd lammeren — en twaalf geitenbokken ten zondoffer voor gansch Israël, naar het getal der stammen Israëls.

In later tijd begonnen de disputen in den kring der Rabbijnen op te leven, en wilde men het overblijfsel van het Tienstammenrijk, waarin de afzonderlijk aanvankelijk al veel sterker doorgewerkt had, dan in Juda, en ondanks den reformati-

genoe
genre
ideale
leden,
realist
De his
wezen
er den
invloe
een be
gelegd
kan a
hart t
tussch
Te
getint
Lube
ze nie
van W
gevoel
gaat
euw,
nen.
kleure
scherp
lijken
en het
ook s
Het
niet s
maar
beschr
kan m
heid t
de toe
ongebe
spel
Groni
Door
helder
den, v
De ru
hun „
gentie
In dit
het bo
als m
geestel
zij er
Het
Unia,
neef, J
Het st
terug
vreug
moede
van d
Terwij
haar t
Franel
die hij
Het d
heeft,
boeme
door
noodle
half o
hij zie
wordt
schrijf
buiten
tracht
zetten,
lijk de
tenslot
Op

uitspr
naar b
toebel
sprote
Opn
Matthe
De J
Tien
komen
rijk st
theus
deren
werk
maar
der ge
Er i
teeren
verbon
rijk.
onder
deze t
schijnt
lang e
deze v
kwesti
den va
aanvaa
En i
het pr
van de
die in
gaat h

Het verkon-
e eeuw. Ook
de loffelijk-
Hij gedaan

n geen af-
te hebben
ienaren af-
ds Velders
ten voor de
Harlingen,
een Natha-
st onbekend
van Loon
rissen van
en de kudde
envoudigen
drijvigen ds
veezen zulk
jaarden ds
a frisch en
en actieven

d Gods ge-
del tot een

terrein van
vogelvlucht,
ir hart den
n dit goede
men. Neder-
il is er ook
isme heeft
en. Het zal
n onze con-
corzaamheid
het geheim
Oranje, die
oord sprak:
en de rust
oo zal een
ende eigen-

SCHEPS.

zighandeld

INST

eshistorie uit
nbach, N. V.

ereen, niet
het slechts
een vroeg-
g van oude
leden wil
bezoeken
romans,
d is, waar-

in het his-
teur, maar
verbeelding
en kan in-
et gekozen
redeneerde
zijn. Zijn
feer moet
eldingsver-
nen in de
romantisch

liza krach-
eschouwen
heel. Men
van deze
het oude
hadden in
ogelijkheid
en hadden
den weder-
voor een
Jeruzalem
derlijke ge-
often Gods,
vaarloosde,
ningen van

attheüs nu
s Christus,
stelling in
Rabbijnen-
t, maar de
eid, zooals
met kracht

van twaalf
Hij voor
dat Hij ge-
spreken en

het evan-
opvoering
Hij wil ook

genoemd, omdat men verband legt tussehen dit genre en de romantiek der vorige eeuw, die haar idealen zag in een gefantaseerd of historisch verleden, en ziet men er het tegenbeeld in van een realistische roman. Maar dit verschil is onjuist. De historische roman kan minstens even realistisch wezen, als de realistische romantisch. Men treft er den mensch in aan van alle tijden, doch beïnvloed door de denkbeelden en conventies van een bepaalden tijd. Het accent zal telkens anders gelegd zijn, maar het lief en het leed dat het leven kan aanbrengen, zal steeds het zelfde menschenhart treffen en daardoor is het contact mogelijk tussehen ons en hen.

Te weinig worden nog gelezen de fijne, zuiver getinte novellen en romans van L. E. en Ignatia Lubeley. Populair zijn ze nooit geweest en zullen ze niet worden. Aan haar werk is verwant dat van Wouter van Riesen. Hij bezit hetzelfde zuivere gevoel voor de historische sfeer, zijn voorkeur gaat uit naar hetzelfde tijdvak, de elegante 18e eeuw, die hij met ingehouden zwier weet te teekenen. Toch is zijn werk wellicht boeiender; de kleuren op zijn palet zijn feller, zijn contrasten scherper, de actie bij hem levendiger. Hierdoor lijken zijn romans aantrekkelijker voor onzen tijd en het bovengenoemde, nieuwe werk verdient dan ook stellig groote belangstelling.

Het Friesche landschap en het interieur zijn niet slechts de décors voor een historisch spel, maar zijn intiem saamgeweven met het leven der beschreven personen. Meer op den achtergrond kan men zien het donkere dier tijden, de onveiligheid ten plattenlande, het ruwe studentenleven aan de toen zeer kleine Groninger Universiteit, het ongebondene van braspertijen, moord en valsche spel in de obscure kroegen van Friesland en Groningen.

Door deze donkere partijen valt het licht te helderder op het elegante leven der hogere standen, waar de fransche invloed reeds voelbaar is. De rustige, fraaie regentenhuisen, waar de dames hun „cercele" houden, en hun natuurlijke intelligentie achter buitenlandsche cultuur verschuilen. In dit deftige milieu treden de hoofdpersonen van het boek op, niet als historische marionetten, maar als menschen van vleesch en bloed, wier sterk geestelijk leven de omgeving beheerscht, meer dan zij er door beheerscht worden.

Het verhaal is eenvoudig van opzet. Anna van Unia, een Friesche freule, verlooft zich met een neef, Joan van Idzaerda, student in de medicijnen. Het schrandere, geestige jonge meisje, nauwelijks teruggekomen van een Hollandsche kostschool, de vreugd van haar eenzamen vader en lieve grootmoeder, droomt zich een heerlijk leven temidden van de Friesche aristocratische intellectuelen. Terwijl zij bezig is de laatste hand te leggen aan haar uitzet, gaat haar verloofde, nu reeds arts in Franeker, nog eenmaal zijn wilde natuur volgen, die hij steeds voor haar verborgen heeft gehouden. Het dubbelleven, dat hij in Groningen steeds geleid heeft, van charmanten causeur en liederlijken boemelaar, wordt hem nu bij op het punt staat door zijn huwelijks er een einde aan te maken, noodlottig. Tijdens een ruwe kroegscene begaat hij, half onbewust, uit noodweer een moord. Terwijl hij zich verschuilt voor de justitie en verzorgd wordt door een jonge vrouw uit de onderwereld, schrijft hij zijn verloofde af, waarop hij naar het buitenland vlucht. Na twintig jaren komt hij terug, tracht zijn dubbelleven in Groningen voort te zetten, maar gebroken van lichaam, vindt hij eindelijk de rust bij zijn vroegere verloofde, die zich tenslotte over hem erbarmt.

Op zichzelf wordt dit verhaal kleurrijk en

uitspreken dat Jezus Christus, Abraham's Nazaat naar het vleesch, aan al de twaalf stammen Israëls toebehoort, als aan het volk „uit Abraham gesproten".

Opnieuw moeten we tot de conclusie komen: Mattheüs schrijft evangelie.

De Joden hebben het druk over de vraag of de Tien Stammen nog wel in aanmerking kunnen komen voor de voorrechten, die het Messiaansche rijk straks met zich mee voeren zal; maar Mattheüs gaat uiteen zetten en bewijzen dat de kinderen van Abraham deel zullen hebben aan het werk van vorst Messias tot heil van Zijn volk, maar dan als kinderen van Abraham, den vader der geloovigen.

Er is zeker een gradueel verschil te constateeren in trouw inzake het bewaren van Gods verbond tussehen Tweestammen- en Tienstammen-rijk. Men kan ook bij nauwlettend historisch onderzoek een menigte verschilpunten tussehen deze twee rijken en volksgroepen opmerken, verschilpunten, waarover de Joodsche volksleiders lang en breed met elkaar konden redetwisten, maar deze verschillen verdwijnen in het licht van deze kwestie: of men staat in de lijn van Abraham den vader der geloovigen en of er is een geloovig aanvaarden van Gods beloften.

En tot de Rabbijnen uit Juda, die voor zichzelf het privilege opeischen van erfgenamen te zijn van de beloften aan Abraham, en tot de stammen die in ongeloof en afgoderij zijn weggezonden, gaat het woord van Mattheüs uit: Denk toch aan

boeiend beschreven, het geeft een levendig beeld van een bewogen tijd, vol actie en tegenstelling.

Maar fijner nog is de psychologische teekening. Het dubbel-karakter van Joan verklaart ten volle zijn bewogen leven. Zijn avontuurlijk bestaan, na den moord, waarin hij door charmant optreden in het buitenland zijn kost moet verdienen, en waardoor hij soms met valsche spelen zijn stand moet ophouden, maakt het verklaarbaar, dat na twintig jaar een blasé man terugkeert naar de stad van zijn misdad. Een man die achter de aangeleerde courtoisie der 18e eeuw, zijn levensonlust zoekt te verbergen, zooals hij door het poeder zijn verwelkt gezicht maskeert.

Meesterlijk weet de schrijver dit karakter te ontleden in tal van schijnbaar onbeduidende scènes. Aangrijpend is het, dezen man te leeren zien in zijn werkelijke staat, ontdaan van de misselijke pose, die zijn leven hem heeft opgelegd. Dan blijft daar over een rampzalige, die niet meer opkon tegen zijn „noodlot", die hulp moet aanvaarden van een vrouw uit lagen stand, die ondanks haar slechte leven, edeler karakter vertoont, dan de verloopen edelman. Dan moet hij eindelijk de hulp inroepen van haar, die zijn gelijke is in stand, zijn meerdere in karakter, de vrouw, wier jeugd-ideaal hij heeft kapot getrupt. Ontroerend is het tafereel van den zieken edelman, die al zijn ellende toont, in den stamelenden roep van het heimwee. Als de mensch zijn masker wegwerpt en het hart zijn verlangen uitspreekt naar den geboortegrond, behaalt hij zijn eerste, moeilijke overwinning. Dan kan hij het zware lot verdragen, onderhoud te moeten ontvangen van haar, die zijn vrouw had kunnen zijn.

Buitengewoon fijn is ook het karakter geteekend van Anna, de verlaten verloofde, die de rust en haar geloof hervindt bij de beminnelijke beppe, die aan de grens van het leven gekomen, als van bovenaardsch licht omgeven, het hart der menschen doorziet en het leed begrijpend weet te heelen. Zuiver gevoeld is het, als de schrijver hier zijn objectiviteit doorbreekt, en in sobere woorden het optreden der oude vrouw verklaart. Hierdoor blijft de intieme sfeer bewaard voor ruw realisme, dat zou schrijnen.

De fiere, onaantastbare vrouw, die Anna is geworden na wat zij heeft doorgemaakt, bekommert zich niet om het geklets der menschen. Zij voelt zich niet vernederd, maar kan eerbied hebben voor de vrouw, die haar verloofde in diep-vrouwelijke overgegevenheid heeft geholpen. Begrijpelijk is haar verachting en afschuw voor den man, die tegenover haar nog poseert als Lebemann. Zwaar is haar strijd, als de predikant haar wijst op haar plicht, den verworpen op te nemen. Het is dan de herinnering aan de liefde van beppe voor haar, die haar bereid maakt het offer te brengen, dat haar geloof van haar vraagt. Aanvankelijk kan zij dat alleen, door het eigen verleden te verdringen.

Zij geeft zich pas, als op een wondermoeten avond de geur van het verleden opstijgt en Joan en zij zich hun gelukkige kindsheid herinneren. Als dan Joan, nu geestelijk gebroken, zijn zwakke ledematen dwingt tot een knieval om vergeving, hervindt zij in den gebroken man haar „lieven jongen" en is de breuk geheeld.

Met dit werk heeft Van Riesen zich weer een romanschrijver van allure getoond. Het verhaal verloopt tussehen de scherp getrokken lijnen van het historisch milieu, maar is overgoten met een zacht licht als van een zonnigen herfstzand. Het is een verhaal van de overwinning der liefde, niet op een jong, frisch meisje alleen, maar bevochten door twee menschen, die door het leed gelouterd, zich gewonnen geven aan die hogere liefde, die

Abraham, uw vader, gij eigengerechtigde Judeërs, en gij ongeloovige Zebulonieten en Daniëlen! Denk toch aan dezen grooten aartsvader, die in God geloofde, en op hoop tegen hoop zich vastklemde aan Gods beloften; en geloof allen in Abrahams God, Die Jezus Christus gegeven heeft! Keert allen terug tot den Heere, uwen God, opdat gij behoudenis moogt hebben door het geloof in Jezus Christus!

Men heeft het evangelie naar Mattheüs wel eens genoemd het laatste beroep op het volk der Joden, voordat de apostelen tot de heidenen gingen (vgl. Groshede, Commentaar, Inleid.).

Er is, ook met het oog op bovenstaanden gedachtengang, veel voor te zeggen, deze typeering als juist te erkennen.

Elke nieuwe herdenking van Christus' geboorte op Kerstfeest bevat een ernstige prediking voor het gansche volk des verbonds, voor allen, die in Gods breede verbondsgemeenschap werden opgenomen. Kerstfeest, het feest van de geboorte van Jezus Christus, Abrahams zaad, brengt ons het evangelie, dat ons zegt dat wij zullen breken met alle ongeloof en met alle bijgeloof.

Dan moeten wij echter allen onze zonden belijden en alle dwalingen laten varen en alle ongeloof bestrijden. De Gereformeerden moeten zich telkens toetsen aan Gods Woord en geen menschelijke wijsheid daarboven stellen, en de Roomschen moeten hun afgoderij wegdoen en de seeten

God in hun hart heeft bewerkt. Een boek vol felle levenskracht en stil Godsvertrouwen, waarvan de stijl prachtig harmonieert met den afwisselenden inhoud, een roman die een mild licht giet over twee menschenlevens, ondanks het tijdsverschil, na aan ons verwant.

De historische roman heeft met dit boek een nieuwe, groote aanwinst verworven.

Gron.

H. S.

INTER NOS.

PAPPE - de Afschelding - JANSSEN.

III.

Nieuwjaarsbrieven 1835.

Over de goederen van de kerk te Genderen e.a. is een uitgebreide correspondentie gewisseld.

De uitslag van dit geding tussehen Scholte, namens de afgescheidenen, die, als de ware Kerk (Art. 29 Ned. Gel. Bel.) aanspraak maakten op de goederen welke zij steeds hadden bezeten, — en Pape, die ze namens de Classis zonder meer opeischte voor enkele achtergeblevene Hervormden — was niet moeilijk te voorspellen.

Inmers Scholte vond een machtige Ned. Herv. Kerk, Staat en Maatschappij, tegenover zich — en Pape behoefde slechts een kkk te geven om de beste hulp te ontvangen die Nederland geven kon.

Op zijn aanvraag om voorlichting, antwoordt Janssen hem: 9 Dec. — „Om U geheel te wapenen zend ik U *Inter nos* kopy van den geheimen brief, welken wij in antwoord van den Minister van Justitie hebben ontvangen. — Hebt gij nog verdere inlichtingen noodig, vraag meer. Gij zult zien dat zoodra de uitspraak van de P. K. B. tegen Scholte is geschied, het Classikaal Bestuur aan den Minister en aan het gemeentebestuur kennis moet geven als Kerkeraad te zijn opgetreden.

„Maar wat de kerkegoederen betreft, zal niet kunnen gehandeld worden dan vanwege het Provinciaal Collegie van Toezicht.”

Door deze uiterst belangrijke geheime instructie wist Pape „in hoeverre van de administratieve autoriteit partij te moeten trekken, en waar de toevlucht tot den rechter aanvangt”, zoodat hij verder zelf als instructeur op kan treden, b.v. 16 Januari:

„Een lang gehaspel heeft er bij ons bestuur plaats gegrepen, hoe S. de pastorij te doen ont-ruimen. Ik voor mij heb het ministerieel geheim advies gevolgd, en er de leden op attent gemaakt.” Succes verzekerd! — In Nederland zal Scholte's roep om Recht geen gehoor vinden.

Pape aan Janssen:

„Hensden, 31 December 1834.

„Weledelgeboren Heer en Vriend.

Mijn beste wenschen vooraf in het nieuwe jaar! God spare U. voor de Uwen, voor onze Nederlandsche Kerk, welke vooral in deze dagen zig verblijden mag U te bezitten! Amen! —

Voor Doeveren en Genderen zal den 14en Jan. een nominatie worden gemaakt, althans wacht ik het antwoord van Van Spall, om tegen dien tijd de leden te beschrijven.

Vroeger kan het niet geschieden, omdat ik in de aanstaande week naar 's Bosch moet, ten einde aldaar met den Procureur te spreken, ten einde

moeten terugkeeren tot de gehoorzaamheid aan het Woord Gods, want er is één groote verbondsgemeenschap.

Ik geloof een heilige, algemeene christelijke kerk, de gemeenschap der heiligen! Ik geloof een kerk, die is de gemeenschap der kinderen Abrahams, die haar zaligheid verwacht in Christus Jezus.

De christelijke kerk vertoont zoo'n schrikkelijke verwarring. Maar wij houden ook zoo hardnekkig vast aan onze dwalingen en onze zondige overleggingen.

God de Heere brenge ons dan steeds meer tezamen in de waarachtige eenheid des geloofs, als belijders van den Heere Jezus Christus. Hij doe ons elkander vinden in de goede belijdenis, die naar het Woord Gods is. Hij doe ons allen buigen voor de Schriften, en Hij doe ons zien den rijkdom van het leven naar het Woord Gods.

We moeten niet verder van elkander raken. Als kinderen van Abraham moeten we naar elkander toe. Maar we moeten dan ook telkens terug gaan tot de Schriften als echte kinderen van Abraham, die zich vastklemmen aan het Woord en de beloften Gods.

En zoo klinkt de bede in de groote verwarring:

Kom, Schepper, Geest, vervul Uw kerk
Met al het heil van Christus' werk!

D.

H. M.